

Nâng cao năng lực tư duy sáng tạo cho đội ngũ cán bộ chủ chốt Sư đoàn 330, Quân khu 9

ThS. CHIÊM THÔNG NHẤT

Quận Cái Răng, thành phố Cần Thơ; Email: thongnhat1976@gmail.com

Tóm tắt: Sư đoàn 330, Quân khu 9 được thành lập ngày 21 tháng 9 năm 1976, trong bối cảnh tình hình biên giới Tây Nam ngày càng phức tạp, chủ quyền đất nước ta bị đe dọa nghiêm trọng, do tập đoàn phản động Pôn-pốt, Iêng-xa-ri ở Campuchia gây ra. Sư đoàn 330 ra đời thực hiện ngay nhiệm vụ chiến đấu bảo vệ Tổ quốc. Nhận thức được tầm quan trọng của tư duy sáng tạo đối với sự hoàn thiện và phát triển nhân cách của người cán bộ, trong thời gian qua, Sư đoàn 330, Quân khu 9 cũng đã rất chú trọng đến việc phát huy vai trò của tư duy sáng tạo cho cán bộ trong quá trình công tác.

Từ khóa: tư duy sáng tạo; cán bộ chủ chốt; Sư đoàn 330, Quân khu 9.

1. Phát triển năng lực tư duy sáng tạo cho đội ngũ cán bộ cốt cán Sư đoàn 330, Quân khu 9

“Tư duy là quá trình tâm lý phản ánh những thuộc tính bản chất, những mối liên hệ, quan hệ bên trong có tính quy luật của sự vật, hiện tượng trong thế giới khách quan mà trước đó ta chưa biết”.

“Năng lực tư duy là bao gồm những phẩm chất trí tuệ, đáp ứng yêu cầu nhận thức thế giới và bản thân con người, đảm bảo cho hành động sáng tạo của mình”⁽¹⁾. Theo Hồ Bá Thâm “Năng lực tư duy là tổng hợp những khả năng ghi nhớ, tái hiện, liên tưởng, trừu tượng hóa, khái quát hóa và xử lý tri thức. Trong quá trình phản ánh, tái tạo, phát triển và vận dụng chúng vào những tình huống thực tiễn nhất định”⁽²⁾. “Năng lực tư duy là khả năng sử dụng thành thạo, nhuần nhuyễn cả nội dung và phương pháp tư duy phát hiện vấn đề và xây dựng được những phương án tối ưu để giải quyết vấn đề đó”⁽³⁾.

Có thể hiểu năng lực tư duy sáng tạo là tổng hợp tất cả các khả năng, phẩm chất của tư duy và sự thống nhất giữa vốn tri thức, tư duy sáng tạo, tư duy logic và phương pháp luận biện chứng duy vật, khả năng tổng kết thực tiễn ở chủ thể nhận thức nhằm giải quyết đúng đắn, kịp thời, linh hoạt, sáng tạo, hiệu quả các vấn đề trong nhận thức và thực tiễn.

Cán bộ cốt cán là cán bộ giữ các cương vị quan trọng ở các cấp như bí thư, phó bí thư cấp ủy, chủ tịch hội đồng nhân dân, chủ tịch ủy ban nhân dân các huyện, thị xã, thành phố thuộc tỉnh, có nhiệm vụ lãnh đạo, giám sát, quản lý và tổ chức thực hiện các nhiệm

vụ trên địa bàn, xây dựng tổ chức xây dựng các quận vững mạnh. Quan niệm thể hiện:

Thứ nhất, cán bộ cốt cán là một bộ phận cán bộ của Đảng, Nhà nước làm việc công tác ở các cơ quan, ban ngành, đoàn thể khác nhau.

Thứ hai, có vai trò quan trọng trong quán triệt và thực hiện đường lối, chính sách của Đảng, Nhà nước, lãnh đạo triển khai, tổ chức thực hiện các nhiệm vụ chính trị, kinh tế, xã hội, quốc phòng, an ninh cấp quận.

Thứ ba, có nhiệm vụ quan trọng trong lãnh đạo, xây dựng hệ thống chính trị, xây dựng các tổ chức và đội ngũ cán bộ trong cơ quan trong sạch, vững mạnh.

Có thể thấy, thực chất của việc phát triển năng lực tư duy sáng tạo cho cán bộ cốt cán Sư đoàn bộ binh 330, Quân khu 9 là “phát triển, nâng cao cho họ năng lực nhận thức và vận dụng phương pháp luận biện chứng duy vật, năng lực tổng kết thực tiễn một cách linh hoạt, sáng tạo trong học tập và thực hiện nhiệm vụ thiêng liêng bảo vệ chủ quyền dân tộc, đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp đổi mới và xây dựng đất nước tiến lên chủ nghĩa xã hội”.

2. Thực trạng phát triển năng lực tư duy sáng tạo của cán bộ cốt cán Sư đoàn 330, Quân khu 9 hiện nay

Sư đoàn 330 - đơn vị chủ lực của lực lượng vũ trang Quân khu 9 được thành lập ngày 21 tháng 9 năm 1976, ngay khi đất nước tiến hành đồng thời hai nhiệm vụ chiến lược: xây dựng chủ nghĩa xã hội và bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa, cả nước bước vào giai đoạn cách mạng mới.

Tuy ra đời sau ngày miền Nam hoàn toàn giải phóng, nhưng Sư đoàn 330, Quân khu 9 lại được kế thừa truyền thống anh dũng chiến đấu của các đơn vị lực lượng vũ trang đồng bằng sông Cửu Long qua hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ xâm lược. Các trung đoàn và tiểu đoàn được điều động về xây dựng Sư đoàn đều là đơn vị có bề dày lịch sử truyền thống, có sở trường tác chiến trên chiến trường đồng bằng sông nước với một đội ngũ cán bộ, chiến sĩ dày dặn kinh nghiệm chiến đấu; lại được thử thách trong nhiều điều kiện khó khăn, gian khổ và ác liệt cao độ.

Trong những năm vừa qua, đội ngũ cán bộ cốt cán của Sư đoàn 330, Quân khu 9 đã nhận thức sâu sắc về vai trò đặc biệt quan trọng của tư duy sáng tạo trong thực hiện nhiệm vụ thiêng liêng bảo vệ chủ quyền đất nước. Vì vậy, bản thân mỗi người cán bộ rất quan tâm đến công tác giáo dục, phát triển tư duy sáng tạo, tự ý thức việc rèn luyện và hình thành năng lực tư duy sáng tạo cho bản thân.

Đội ngũ cán bộ cốt cán của Sư đoàn 330, Quân khu 9 hiểu rằng: “Phát triển năng lực tư duy sáng tạo, trước hết là nhận thức sâu sắc, nắm bắt một cách đầy đủ, chính xác, thực chất của lý luận chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước trên tất cả các lĩnh vực sẽ tạo cơ sở khoa học để nâng cao trình độ về tư tưởng, chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội, giáo dục, quốc phòng và an ninh”. Từ đó, “có được trình độ lãnh đạo, chỉ huy một cách toàn diện, đề ra được các chủ trương, biện pháp, nghị quyết có cơ sở khoa học định hướng cho quá trình công tác và thực hiện nhiệm vụ, không trái với chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước”.

Từ khi thành lập cho đến nay đội ngũ cán bộ của Sư đoàn 330, Quân khu 9 đã không ngừng lớn mạnh và ngày càng đáp ứng được tốt hơn yêu cầu của nhiệm vụ trong tình hình mới. Cùng với sự phát triển đi lên của Sư đoàn, đội ngũ này ngày càng được quan tâm đào tạo, bồi dưỡng cả về chuyên môn lẫn lý luận nhằm nâng cao trình độ về mọi mặt, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của công cuộc đổi mới đất nước và sự nghiệp xây dựng bảo vệ vững chắc chủ quyền thiêng liêng. Khi trình độ lý luận được nâng cao, họ được trang bị đầy đủ những kiến thức cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam thì năng lực lãnh đạo, chỉ

huy của đội ngũ này ngày càng được khẳng định.

Đi đôi với công tác huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu, để không ngừng nâng cao năng lực lãnh đạo và sức chiến đấu của tổ chức Đảng các cấp. Đảng ủy Sư đoàn đã triển khai toàn diện và từng bước đi vào chiều sâu, có chất lượng Cuộc vận động “Xây dựng đơn vị vững mạnh toàn diện, xây dựng Đảng bộ trong sạch vững mạnh, gắn với xây dựng đơn vị chính quy và xây dựng môi trường văn hóa”. Tập trung thực hiện có hiệu quả Nghị quyết TW6 (lần hai) khóa VIII về “một số vấn đề cơ bản và cấp bách trong công tác xây dựng Đảng”, Nghị quyết TW4 (khóa XI, Khóa XII) “một số vấn đề cấp bách về xây dựng Đảng hiện nay”; tổ chức thực hiện có hiệu quả Chỉ thị 05 của Bộ Chính trị: tiếp tục đẩy mạnh việc “Học tập và làm theo phong cách, đạo đức Hồ Chí Minh” và Chỉ thị 317 và 788 của Thường vụ Quân ủy Trung ương về “Tiếp tục đẩy mạnh học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh”, gắn với thực hiện tốt Cuộc vận động “Phát huy truyền thống, cống hiến tài năng, xứng danh bộ đội Cụ Hồ”, tạo sự chuyển biến tích cực cả về nhận thức và hành động trong toàn Đảng bộ; xây dựng đội ngũ cán bộ, đảng viên luôn vững vàng về chính trị, tuyệt đối tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng, phát huy tốt vai trò, trách nhiệm, tận tụy với công việc, hoàn thành tốt nhiệm vụ được giao. Các cấp ủy Đảng trong Đảng bộ Sư đoàn đã tập trung nâng cao năng lực lãnh đạo và sức chiến đấu, đặc biệt là chất lượng sinh hoạt chi bộ, sinh hoạt tự phê bình và phê bình, gắn kết quả thực hiện nhiệm vụ với bình xét, đánh giá phân loại cán bộ đảng viên. Bình xét đảng viên, tổ chức đảng hàng năm có từ 90 đến 95 đảng viên đủ tư cách hoàn thành xuất sắc và hoàn thành tốt nhiệm vụ, hạn chế thấp nhất đảng viên vi phạm kỷ luật; có 90 đến 95 tổ chức đảng đạt trong sạch vững mạnh, không có tổ chức đảng yếu kém.

Công tác tạo nguồn phát triển đảng viên mới luôn được quan tâm đúng mức, đạt và vượt chỉ tiêu nghị quyết đề ra, đi đôi với công tác phát triển đảng viên mới, Đảng ủy Sư đoàn luôn chú trọng kiện toàn, sắp xếp tổ chức đảng các cấp đủ về số lượng, không ngừng nâng cao về chất lượng, đến nay 100% chi bộ chiến đấu trong Đảng bộ Sư đoàn đều có cấp ủy. Đi đôi với công tác xây dựng đảng, công tác giáo dục, rèn luyện đội ngũ cán bộ, đảng viên cũng là khâu then chốt trong việc nâng cao chất lượng toàn diện đơn vị.

Đối với công tác xây dựng chính quy, rèn luyện kỷ luật, đến nay Sư đoàn đã có bước chuyển biến khá

vững chắc, nhất là về công tác quản lý, giáo dục cán bộ, chiến sỹ. Các đơn vị đã quán triệt và thực hiện nghiêm Chi thị 917, Chi thị 04 của Bộ quốc phòng, Chi thị 409 của Tư lệnh Quân khu. Qua đó tuyệt đại đa số cán bộ, chiến sỹ chấp hành nghiêm pháp luật nhà nước, kỷ luật quân đội và những quy định của đơn vị, hạn chế đến mức thấp nhất tình trạng cán bộ, chiến sỹ vi phạm kỷ luật. Sư đoàn không có biểu hiện suy thoái về chính trị, 100% cán bộ, chiến sỹ an tâm tư tưởng, xác định rõ nhiệm vụ, sẵn sàng nhận và hoàn thành mọi nhiệm vụ được giao.

Đồng thời, lãnh đạo Sư đoàn cũng thường xuyên tổ chức các phong trào thi đua, khen thưởng đạt được nhiều hiệu quả thiết thực như: phong trào thi đua “Cán bộ, chiến sỹ Sư đoàn 330 chung sức xây dựng nông thôn mới” và Cuộc vận động “Phát huy tuyên thống, cống hiến tài năng, xứng danh bộ đội cụ Hồ” đã cổ vũ, động viên cán bộ chiến sỹ hoàn thành tốt nhiệm vụ được giao. Thông qua đó các cán bộ, chiến sỹ có thể thỏa sức sáng tạo, cống hiến những ý tưởng mới, góp phần thúc đẩy sự sáng tạo trong công tác huấn luyện, diễn tập, nhằm nâng cao chất lượng trong công tác huấn luyện cho cán bộ, chiến sỹ trong Sư đoàn.

Trong việc phát triển năng lực tổng kết thực tiễn cho đội ngũ cán bộ cốt cán Sư đoàn 330, Quân khu 9, thông qua việc học tập và tự học, đội ngũ cán bộ Sư đoàn 330 hiện nay hiểu rằng: “Năng lực tổng kết thực tiễn là khả năng xác định đúng và trúng vấn đề cần tổng kết; khả năng thu thập, xử lý thông tin một cách tối ưu nhằm rút ra những bài học kinh nghiệm mang tính lý luận cao; khả năng vận dụng sáng tạo, linh hoạt những bài học kinh nghiệm vào việc tổ chức thực tiễn tiếp theo”.

Khả năng tư duy sáng tạo của cán bộ cốt cán Sư đoàn 330 được hình thành qua giáo dục, qua công tác huấn luyện, qua cuộc sống, kinh nghiệm công tác, quá trình tự nghiên cứu, học hỏi... Cán bộ cốt cán đã biết vận dụng sáng tạo lý luận vào thực tiễn, biết tổng kết thực tiễn, khái quát hình thành những lý luận mang tính đặc thù phù hợp với thực tiễn, với hiện thực nhiệm vụ cần thực thi trong lĩnh vực quân sự ở miền Tây Nam Bộ. Trình độ lý luận và khả năng nắm bắt thực tiễn của cán bộ cốt cán đã được nâng lên một tầm cao mới, đã tiến bộ rất nhiều so với trước đây. Cán bộ Sư đoàn cần phải được trang bị tư duy sáng tạo nếu “chỉ được học tập lý luận chính trị mà không có trình độ tư duy sáng tạo trong lý luận chính trị thì trong công tác và trong

hoạt động tổng kết thực tiễn sẽ gặp rất nhiều khó khăn”. Đối với họ, “tư duy sáng tạo được coi như chiếc chìa khoá mở ra cho hoạt động nhận thức và thực tiễn của họ. Có tư duy sáng tạo cán bộ cốt cán Sư đoàn sẽ có đủ năng lực để phân tích đầy đủ các mặt của vấn đề mà thực tiễn cuộc sống đặt ra, từ đó vận dụng lý luận một cách chủ động, sáng tạo và hiệu quả”. Nếu người cán bộ không có trình độ tư duy lý luận, cũng như khả năng tư duy một cách sáng tạo thì trong hoạt động thực tiễn sẽ không mang tầm khái quát cao, không rút ra được những bài học mang tính lý luận và sáng tạo cho chỉ đạo thực tiễn tiếp theo.

Đảng ủy, Ban chỉ huy Sư đoàn đã chỉ đạo cho các cơ quan, đơn vị phối hợp với các cơ quan, đơn vị trên địa bàn đóng quân tổ chức các hoạt động tuyên truyền đưa các tin bài có nội dung tuyên truyền giáo dục ý thức trách nhiệm của cán bộ chiến sỹ tham gia sáng kiến cải tiến mô hình học cụ, tổ chức trưng bày các mô hình sáng kiến của các tập thể, cá nhân cho cán bộ chiến sỹ tham quan nhân rộng điển hình tiên tiến, khuyến khích cá nhân, tập thể tiếp tục nghiên cứu cải tiến nhiều mô hình học cụ huấn luyện mang tính sáng tạo cao đưa vào phục vụ huấn luyện. Tổ chức cho các cơ quan, đơn vị treo băng rôn, khẩu hiệu với nội dung: “Khoa học và công nghệ là động lực phát triển nhanh và bền vững” nhằm cổ động tinh thần đam mê nghiên cứu khoa học cho cán bộ, chiến sỹ trong đơn vị. Thường xuyên tập huấn, bồi dưỡng cho đội ngũ cán bộ các cấp trong thực hiện nội dung Đề án “Đổi mới công tác giáo dục chính trị tại đơn vị trong giai đoạn mới”. Hiện có trên 70% cán bộ chính trị cấp đại đội, tiểu đoàn biết chuẩn bị giáo án điện tử và tiến hành bài giảng chính trị có sử dụng phương pháp trình chiếu powerpoint. Tổ chức tốt các cuộc hội thảo đề xuất bản, tái bản sách truyền thống của Trung đoàn BB3, Trung đoàn 20 và Sư đoàn nhân kỷ niệm ngày truyền thống.

Đặc biệt trong thời gian qua để khơi dậy tinh thần nghiên cứu khoa học cho đội ngũ cán bộ, chiến sỹ, Đảng ủy, Ban chỉ huy Sư đoàn đã phát động phong trào nghiên cứu sáng chế, cải tiến mô hình học cụ phục vụ cho công tác huấn luyện được thủ trưởng các cấp đánh giá cao như: mô hình đạn ĐKZ82 có lắp thiết bị tia laser dùng kiểm tra điểm ngắm của người học; đạn B41 có lắp thiết bị tia laser dùng kiểm tra điểm ngắm trong huấn luyện; mô hình mìn K58 và mìn POMZ-2 có lắp thiết bị tín hiệu dùng kiểm tra động tác thực hành. Tiêu biểu mô hình mìn POMZ-2 có lắp tín hiệu dùng kiểm tra

động tác thực hành của đồng chí Nguyễn Văn Niên đạt giải 3 toàn quân và được Tổng cục Chính trị tặng giải thưởng tuổi trẻ sáng tạo trong Quân đội lần thứ XIV, đây là giải thưởng mang tính khích lệ động viên tinh thần đam mê sáng tạo của tuổi trẻ Sư đoàn nói riêng và của toàn quân nói chung. Bên cạnh đó cán bộ, chiến sỹ Thông tin của Sư đoàn đã tích cực nghiên cứu, sáng tạo mô hình thiết bị thu rải dây thông tin và mô hình máy điều khiển gây nổ từ xa, đạt giải nhất trong Hội thi sáng kiến, cải tiến mô hình học cụ trang thiết bị toàn quân.

Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả tích cực thì việc phát triển năng lực tư duy sáng tạo cho cán bộ cốt cán Sư đoàn 330, Quân khu 9 vẫn còn tồn tại một số hạn chế.

Thứ nhất, nhận thức của một bộ phận cán bộ và nhân dân nói chung và cán bộ cốt cán Sư đoàn nói riêng, còn có những biểu hiện quan tâm chưa thật đầy đủ đến nhiệm vụ quốc phòng, trong suy nghĩ còn có biểu hiện đề cao việc bảo vệ độc lập chủ quyền, xem nhẹ việc bảo vệ Đảng, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa.

Thứ hai, năng lực vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh vào hoạt động thực tiễn của một bộ phận đội ngũ cán bộ cốt cán còn hạn chế.

Thứ ba, năng lực nhận thức và tổng kết thực tiễn của một số cán bộ cốt cán còn nhiều hạn chế, chính vì vậy, việc nhận diện, đấu tranh với các âm mưu, thủ đoạn của các thế lực thù địch còn chưa thực sự được quan tâm đúng mức.

3. Một số giải pháp nhằm phát triển thành quả và khắc phục hạn chế việc phát triển năng lực tư duy sáng tạo cho cán bộ cốt cán Sư đoàn 330, Quân khu 9 hiện nay

Một là, tăng cường lãnh đạo, chỉ đạo thực hiện tốt công tác giáo dục chính trị, tư tưởng, nâng cao nhận thức trách nhiệm, đạo đức, lối sống cho đội ngũ cán bộ, đảng viên.

Hai là, thực hiện tốt công tác quy hoạch, luân chuyển; tập trung giải quyết số lượng, điều chỉnh cơ cấu gắn với nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ.

Ba là, phát huy tốt vai trò, trách nhiệm của cấp ủy, tổ chức đảng, cán bộ chủ trì trong nhận xét, đánh giá cán bộ.

Bốn là, tiếp tục đổi mới công tác đào tạo, bồi dưỡng nhằm nâng cao chất lượng toàn diện đội ngũ cán bộ, nhất là phẩm chất chính trị, năng lực chuyên môn, thực tiễn, đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ của quân đội.

Năm là, tiếp tục hoàn thiện, thực hiện tốt chính sách

cán bộ; xây dựng cơ quan tham mưu về công tác cán bộ các cấp vững mạnh, hoàn thành tốt chức trách, nhiệm vụ được giao.

Sáu là, nâng cao nhận thức và trách nhiệm của Đảng ủy Sư đoàn 330 về việc phát triển năng lực tư duy sáng tạo cho đội ngũ cán bộ cốt cán sư đoàn hiện nay.

Bảy là, nâng cao ý thức trách nhiệm, tinh thần vượt khó, tinh tiên phong, gương mẫu của cán bộ, đảng viên, nhất là cán bộ chủ trì, chủ chốt là vấn đề được Thường vụ Đảng ủy, chỉ huy Sư đoàn đặc biệt chú trọng.

Kết luận

Năng lực tư duy sáng tạo là tổng hợp tất cả các khả năng, phẩm chất của tư duy và sự thống nhất giữa vốn tri thức, tư duy sáng tạo, tư duy logic và phương pháp luận biện chứng duy vật, khả năng tổng kết thực tiễn ở chủ thể nhận thức nhằm giải quyết đúng đắn, kịp thời, linh hoạt, sáng tạo, hiệu quả các vấn đề trong nhận thức và thực tiễn. Sư đoàn 330 là đơn vị chủ lực với nhiệm vụ huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu và sẵn sàng cơ động lực lượng khi có lệnh. Ngoài ra, Sư đoàn còn tổ chức huấn luyện lớp hạ sỹ quan chỉ huy; tập huấn ngắn hạn cho học viên Quân đội hoàng gia Campuchia, chỉ đạo các cơ quan, đơn vị kết hợp với địa phương tổ chức huấn luyện cho lớp học kỳ Quân đội và thực hiện nhiều nhiệm vụ quan trọng khác được cấp trên đánh giá cao. Quá trình thực hiện nhiệm vụ Sư đoàn luôn được sự quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo của Đảng ủy, Bộ Tư lệnh Quân khu, các cơ quan Quân khu; sự giúp đỡ, tạo điều kiện của cấp ủy chính quyền địa phương nơi đơn vị đóng quân; sự cố gắng, nỗ lực của cán bộ, chiến sỹ trong toàn Sư đoàn. Trong giai đoạn hiện nay, việc nâng cao năng lực tư duy sáng tạo là vô cùng cần thiết. Để nâng cao năng lực tư duy sáng tạo cho đội ngũ cán bộ cốt cán Sư đoàn 330, Quân khu 9 một cách hiệu quả đòi hỏi chúng ta phải thực hiện đồng bộ các giải pháp nhằm tạo ra nguồn lực cán bộ đáp ứng nhu cầu phát triển và bảo vệ đất nước hiện nay và trong tương lai./.

(1) Nguyễn Ngọc Long (1997), *Năng lực tư duy trong quá trình đổi mới tư duy*, Tạp chí Cộng sản, số 10.

(2) Hồ Bá Thâm (1994), *Bàn về năng lực tư duy*, Tạp chí Triết học, số 2.

(3) Dương Minh Đức (2002), *"Năng lực tư duy lý luận cho cán bộ lãnh đạo chủ chốt cấp tỉnh trong giai đoạn hiện nay (Qua thực tế tỉnh Bắc Giang)"*, Luận văn Thạc sỹ Triết học, Học viện chính trị quốc gia Hồ Chí Minh.